

— Καλή μου ἀδελφὴ, ἐπεφώνησεν· ἐπιβουλεύονται τὴν ζωὴν σου· ἄθλις δολοφόνε, ἰδοὺ ἡ τιμωρία σου!

Καὶ τὸν διεπέρασε διὰ μαχαίριδιου. Ὁ τοξότης ἔπεσε νεκρός.

Ὁ δὲ Νικόλ, ἀκούσας τὴν κραυγὴν τοῦ θανόντος ἠγέρθη ἔφυγε τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων οἵτινες ἤθελον νὰ δέσωσι τὴν πληγὴν του, καὶ κατάρθωσεν νὰ σταθῇ ὀρθίος. Προέβαλε τότε εἰς τὸν Ἰακώβον Μωράην, ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ ἀλλὰ τοῦ ἐλείψεν ἡ δύναμις. Ἐπεσε πάλιν καὶ ἐζήτησε νὰ κρατηθῇ, τείνων τοὺς βραχίονας, εὐρών δὲ τὰς χεῖρας τῆς Μαρίας Στουάρτης καὶ τοῦ Ἰακώβου Μωράην, τὰς ἤνωσε.

— Πιστέ μου ἀγαθὲ μου Νικόλ, σὲ ἔννω, ἐπεφώνησεν ἡ μικρὰ βασίλισσα· θέλεις θνήσκων νὰ μοὶ εἴπῃς ὅτι δὲν ἔχω τοῦ ἀδελφοῦ μου φίλον ἄλλον πιστότερον καὶ ἀσφαλέστερον.

Καὶ ἐνηγκαλίσθη περιπαθῶς τὸν Μωράην. Ἀλλ' ὁ Νικόλ, ὅστις ἐπάλασε πρὸς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ, πλὴν μόνον ἐξέχυσε μίαν κραυγὴν, ἣν διεδέχθη ἡ ἀκίνησία τοῦ θανάτου. Ὁ δὲ Δαβὶδ, ὅστις ἐκράτει τοῦ πατρὸς του τὴν κεφαλὴν, τὴν ἀπέθηκεν εἰς τὴν γῆν ἐλαφρῶς, καὶ προβάλλων ἐνώπιον τοῦ Ἰακώβου Μωράην, ἐποίησε κατ' αὐτοῦ νεῦμα μίσους καὶ ἀπειλῆς. Ἐπειτα δὲ, φέρων ἐν ἀπογνώσει τὰς χεῖρας εἰς τὸ στόμα, ἠγωνίσθη ἀλγεινῶς ὅπως προφέρῃ μίαν λέξιν· ἀλλ' αἰφνης ἡματώθησαν τὰ χεῖλη του καὶ δεικνύων τὸν νόθον υἱὸν τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ε'. ἐκραύγασε,

— Προδότης! προδότης!

Τοῦτο μόνον εἶπε καὶ ἔπεσε ἀναίσθητος εἰς τὴν γῆν.

Ὅτε δὲ ἀνέφερεν ἑαυτὸν, ὠμίλει μὲν πρὶν ὁ ἄφρωνος νεανίας, ἡ ὁμιλία του ὅμως ἦτον ὁμιλία παρὰ φρονος, ἀσυνεπεῖς ἦσαν οἱ λόγοι του καὶ ἀνευ ἰδεῶν. Καταβληθεὶς ἀπὸ τσσαύτας συγκινήσεις, ἐγένετο παράφρων.

Ἡ δὲ Μαρία Στουάρτη πρὶν ἀφήσῃ τὴν σκηνὴν ταύτην τοῦ αἵματος καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπλησίασεν εἰς τὸν Ἰακώβον Μωράην.

— Ἀδελφε, τῷ εἶπεν, οὔτε πιστεύει, οὔτε δύναται νὰ πιστεύσῃ ἡ καρδία μου, ὅτι σὺ εἶσαι προδότης· ἀλλ' οἱ ἀσυνεπεῖς λόγοι τοῦ δυστυχοῦς παιδίου, δύνανται νὰ δώσωσιν ὑπόνοιαν κατὰ σοῦ εἰς τὸν βασιλεῖα· Ὀρκίσει λοιπὸν εἰς τὸ πτώμα τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ δι' ἐμέ ἀποθανόντος, ὅτι εἶσαι ἄθωος.

Καὶ ὁ Ἰακώβος Μωράης, χωρὶς δισταγμοῦ, ἔτινε πρὸς τὸ πτώμα τὴν χεῖρα καὶ ὀρκίσθη διὰ φωνῆς βραδείας καὶ ἀταράχου.

— Εἰς σὲ ὀρκίζομαι, ψυχὴ τοῦ παραδείσου, ὅτι εἶμαι πιστὸς καὶ εὐκρινὴς πρὸς τὴν ἀγαπητὴν ἀδελφὴν μου.

Αἶμα ἐκόχλασεν ἀπὸ τὴν πληγὴν τοῦ θανόντος

καὶ ἔβαψε τὴν χεῖρα τοῦ βαρόνου ὅστις ὠχρίασεν, ἀλλὰ δὲν ἔχασε τὸ πνεῦμά του.

— Βλέπετε, εἶπεν, ὅτι τὸ αἷμά του ἀναβρῆκε ἵνα μαρτυρήσῃ ὅτι εἶμαι πρόθυμος νὰ χύσω τὸ ἰδικόν μου ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς.

— Ὁ Θεὸς ἄνθρωπε, νὰ σὲ ἀκούσῃ καὶ νὰ σὲ κρίνῃ! εἶπεν ἡ ἀντιβασίλισσα, ἥτις ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς φοβεραῆς σκηνῆς πλησιάσασα εἰς τὴν θυγατέρα τῆς τὴν ἐκράτει ἀπὸ τὴν χεῖρα.

Μόνον μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, τῇ 24 Ἀπριλίου 1558, ἐτετέλεσθησαν οἱ γάμοι τῆς Μαρίας Στουάρτης καὶ τοῦ διαδόχου Φραγκίσκου, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας. Ἡ μικρὰ βασίλισσα τότε, εἰς τοὺς πόδας τοῦ θυσιαστηρίου κειμένη ἐχαίρετῃ τὸν σύζυγόν της ὡς βασιλέα τῆς Σκωτίας, καὶ ὁ τίτλος ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν εὐφημούμενων ἀντιπροσώπων τῆς Σκωτίας, παρόντων εἰς τὴν τελετὴν ταύτην. Ἐκτοτε δὲ ὁ Φραγκίσκος καὶ ἡ Μαρία ἐκλήθησαν, ὁ διάδοχος βασιλεὺς καὶ ἡ διάδοχος βασίλισσα.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

ὑπὸ Κ. Α. Παππαζαφειροπούλου.

Εἰσαγωγή.

Καθ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, ἔνθα ἡ ἐκπαίδευσις τῆς κοινωνίας ἐγνώσθη ὡς ἀγαθὸν, καὶ ἔνθα οἱ Νομοθεταὶ δὲν ἔχουν ἄλλον παρὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου σκοπὸν, ἡ οἰκιακὴ ἀγωγὴ καὶ ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις, ἐθεωρήθησαν ἡ πρώτη φροντίς καὶ τὸ πρῶτιστον ἀντικείμενον τῶν Κυβερνήσεων.

Οἱ ἀρχαῖοι προπάτορες ἡμῶν, εἴτινες τοσοῦτον ἐδόξασαν τὸν ἄνθρωπον, τόσον καλῶς ἐγνώρισαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, ὥστε ἐπέστησαν τὴν μεγαλητέραν προσοχὴν εἰς αὐτὴν ἅμα ἐπολιτίσθησαν καὶ διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἡ Ἑλλάς ἐξῆλθεν εἰς τὸν κορυφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς σοφίας.

Ἄν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν τὰς παλαιὰς παραδόσεις, οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς δὲν διέφερον ποσῶς ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἀγρίους λαοὺς, διότι οὔτε γνώσεις τοῦ καλοῦ εἶχον, οὔτε ἀρχὰς θρησκείας ἐπρέσβευον, ἔζων ἐντὸς βαθέων σπηλαίων καὶ ἡ ἀγαπητὴ αὐτῶν φροντίς ἦτο νὰ πολεμῶσι μὲ τὰ ζῶα, μόνον δι' εὐτελεῖς τροφὰς καὶ μὲ τοὺς ὁμοίους των διὰ νὰ φυλάξωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν των.

Ἦν χρόνος (λέγει ὁ Εὐριπίδης) ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος καὶ θηριώδους ἰσχύος ὁ ὑπηρετής. Ὅτ' οὐδὲν ἄθλον οὔτε τοῖς ἐοθλήσιν ἦν,

οὐτ' οὐ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγένετο.

Ἀμα ὅμως ἐφάνησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χώραν

οἱ Ἰναχος καὶ Φορνεύς καὶ μάλιστα οἱ Κέρκωφ, Κάδμος καὶ Δαναός, εὐθύς καὶ οἱ Ἕλληνες μετέλλαζαν καὶ ἦθη καὶ ἔθιμα, καθότι φαίνεται ὅτι ὁ Ἕλλην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγριότητα αὐτοῦ, εἶχεν ἐν ἑαυτῷ σπέρματα ἀρετῆς καὶ ἐξευγενισμοῦ τὰ ὁποῖα μόνον ἀρρώγος χεὶρ ἠδύνατο νὰ ἐπιμεληθῇ διὰ νὰ καρποφορήσωσιν. Ἐκτοτε λοιπὸν βλέπομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι ὁ Ἕλλην ἐξυπνήσας ἀπὸ τὸν λήθαργον εἰς τὸν αἰῶνα πολλοὺς ἴσως ἦτον βεβουλισμένος, ἤρχισε νὰ συναισθάνηται τὰ χρέη καὶ καθήκοντά του, διδασκόμενος αὐτὰ ἀπὸ διδασκάλους ἀρίστης τέχνης καὶ μεγάλης ἱκανότητος. Ἐκτοτε οἱ σοφοὶ οὗτοι φωστήρες, οἵτινες δὲν ἐμιμήθησαν τοὺς κακοζήλους κατακτητὰς τῆς Ἀμερικής, ἐγνώρισαν ὅτι ἦλθον νὰ συγκατοικήσωσι μὲν νέον λαόν, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ διδάξωσι διὰ νὰ φωτίσωσι καὶ οὐχὶ νὰ κατακτήσωσι διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῶσιν ὡς δοῦλον, διὸ πρώτη αὐτῶν φροντίς ὑπῆρξε νὰ τοὺς διδάξωσι θρησκείαν καὶ ἀρετὴν διὰ τοῦτο, τὸ μὲν Ἄργος ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Ἥραν, τὰς δὲ Ἀθήνας εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, τὰς Θήβας εἰς τὸν Βάκχον καὶ καθεξῆς, καὶ καθιέρωσαν βωμοὺς, θυσιαστήρια, εὐχὰς διὰ τοῦτο εὐθύς τὸν μὲν γάμον ἐθεώρησαν ὡς χρέος ἱερὸν, τὰ δὲ τέκνα ὑπέβαλον ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἀρχόντων, ὅλους δὲ ὑπὸ νόμους, σοφοὺς ἐπερειδομένους εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν καὶ εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας, καὶ δὲν ἐψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων αὐτῶν ἀπέθανον, ἀφοῦ εἶδον ὅτι ὁ Ἕλλην εἶναι ἐπιδεικτικότερος προσόδου, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες.

Οἱ Ἕλληνες ἀφοῦ οὕτως ἔλαβον τὰς ἀρχὰς ταύτας τὰς ἐκαλλιέργησαν τόσον ἐπιτυχῶς εἰς τοὺς ἐφεξῆς χρόνους, ὥστε ὑπεσκέλισαν τοὺς διδασκάλους αὐτῶν, ἀποδείξαντες τὴν μεγάλην αὐτῶν ἱκανότητα εἰς πᾶν εἶδος ἀγαθοῦ καὶ ὠραίου, εἶπετο ὅμως νὰ φανῶσι καὶ διδασκαλοὶ οὐχὶ μόνον τῶν πάλαι διδασκάλων αὐτῶν, ἀλλ' τῶν ὑφ' ἡλίον υἱῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει ὅτι ὑπερέβησαν κατὰ τοῦτο καὶ αὐτὰς τὰς φανταστικάς αὐτῶν χιμαίρας, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγεννήθησαν ἄνδρες μὲ τοιοῦτον πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν νοῦν, ὥστε ἐγνώρισαν ἀπ' ἀρχῆς ἔτι, ὅτι ἐὰν ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν κυριώτερον εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῆς νεολαίας, θέλει φθάσει ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου, διὸ οἱ νόμοι τοὺς ὁποίους ἔθεσαν περὶ ἀνατροφῆς ἦσαν ἡ βάσις σχεδὸν ὅλης αὐτῶν τῆς νομοθεσίας, πολὺ κρείσσονες ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, Ῥωμαίων, Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν, καὶ ἀπόδειξις ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ κατακτητὴς τὴν γῆν Ῥωμαῖοι, οὐχὶ μόνον ἠρύσαντο τοὺς νόμους αὐτῶν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν, ἀλλ' ὑπέκυψαν καὶ εἰς τὴν παντοδύναμον τῶν Ἑλλήνων σοφίαν καὶ εὐφυΐαν, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἐφαίνοντο μᾶλλον ὡς κατακτηθέντες ἢ ὡς κατακτηταί· παράδειγμα μοναδικὸν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς γῆς. Καὶ νὰ μὲν οἱ νόμοι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν διάφοροι μεταξὺ τῶν, ὡς

διάφορα μεταξὺ τῶν, ὡς διάφορα ἦσαν καὶ τὰ πολιτεύματα αὐτῶν· ἀλλ' ὅλοι εἶχον τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τοῦ νὰ καταστήσωσι δηλαδὴ τὴν νεολαίαν ἀξίαν τοῦ πλάσαντος αὐτὴν θεοῦ, μέχρις οὗτο ἀπὸ ἀξιοσύνης εἰς ἀξιοσύνην τελειοποιήσωσιν τὸν ἄνθρωπον, καθαρίζοντες αὐτὸν ἀπὸ πᾶσαν κακίαν καὶ καθιστῶντες αὐτὸν ἰσόθεον, τούτου δ' ἐνεκα βεβαίως ἐγεννήθησαν καὶ τὰ διάφορα ἐκείνα συστήματα τῆς ἀνατροφῆς τόσων σοφῶν ἀνδρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουσιν τὰ τοῦ Σωκράτους, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Πυθαγόρου διὰ τοῦτο ἀναδιφῶντες τὴν ἱστορίαν βλέπομεν ὅτι ὁ χαρακτὴρ τότε τῶν ἀνθρώπων εἶχεν ὀλίγα καὶ ἀπλούστατα σημεῖα τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἦτον ὅμως ἐμφαντικώτερος καὶ ζωηρότερος, ἢ τέχνη μὲν δὲν ἐπρόσθετε τότε τὰ χρώματα αὐτῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς φύσεως ὡς σήμερον, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ὁμοιάζον μεταξὺ τῶν. Τὰ σώματα αὐτῶν φύσει ῥωμαλαῖα, ἐγίνοντο ἔτι ῥωμαλιότερα διὰ τῆς ἀγωγῆς, αἱ ψυχαὶ αὐτῶν οὐχὶ τόσον εὐκαμπτοὶ καὶ ἡσκημένοι ὡς σήμερον, ἦσαν ὅμως δραστήριοι, ἐπιχειρηματικοὶ καὶ ὁρμητικοὶ εἰς τὰ πάθη, ἀγαθοὶ καὶ εὐκολοὶ ὅταν ἐπρολάβανον αὐτοὺς μὲ σέβας καὶ ἀγάπην, ἐκδικηταὶ δὲ τρομεροὶ ὅταν τοὺς περιεφρόνουν, διέβαινον ἀπὸ τὴν μεγαλητέραν ὁρμὴν εἰς τὰ μεγαλήτερα πλῆκτρα τῆς συνειδήσεως, καὶ διόρθωναν τὰ σφάλματά των μὲ τὴν αὐτὴν μετάνοιαν καὶ ἀπλότητα μεθ' ἧς τὰ ὁμολόγουν. Οὐδέποτε ἠσθάνθησαν ἄνδρα αἰσθημάτων, δῶν δὲ μεγάλα πάθη τοὺς ἐκυρίευν ὁ ἔρω καὶ ἡ φιλία, τὰ ὁποῖα τέρατα πράξεων μεγάλων ἐπέφερον. Οἱ νόμοι ἦσαν ὀλιγάριθμοι, περιεκτικοὶ καὶ εἰς πάντας καταληπτοί. Κατέκρινον τὴν ἀδικίαν, φροντίζοντες νὰ περιστέλλωσι τὴν ὁρμὴν τῶν παθῶν καὶ ἐβράβευον τὴν ἀρετὴν, διακηρύττοντες αὐτὴν εἰς τὰς πανηγύρεις. Αἱ μεγάλαί τῆς ἡθικῆς ἀλήθειαι ἀνακαλυφθεῖσαι ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἀπὸ τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην ὁρμὴν, ἥτις κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν, ἐπεκυρώθησαν ἐπὶ πλέον ἐκ τῆς ἀφελείας, ἣν ἀπελάμβανον πράττοντες αὐτὴν. Τότε ἐθεωρεῖτο ὡς αἰτία καὶ τῆς ἀρετῆς ἀμοιβή, οὐχὶ τόσον ἡ εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς, ὅσον ἡ ἀγάπη τῶν θεῶν, τὸ σέβας τοῦ κοινοῦ καὶ αἱ τιμαὶ τῶν μεταγενεστέρων. Τὸ λογικὸν δὲν ἐμεθοδεύετο ποικιλίας, διὰ νὰ μεταβάλλῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὰ καθήκοντα, ἀλλ' ἐγνώριζεν ὅτι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς εἶναι πάντοτε ὠφέλιμον, ν' ἀποδίδῃ εἰς ἕκαστον ὅτι τῷ ἀνήκει, καὶ κατὰ τὴν βούλησιν ταύτην, αἱ τιμαὶ ψυχαὶ παρεδίδοντο πάντοτε εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς ἀνευ παρατηρήσεως τῶν ἀπαιτουμένων πόρων. Ἡ παιδεία συνίστατο εἰς τὴν παράδοσιν ἧς οἱ ποιηταὶ ἦσαν οἱ διεμνηνεῖς, καὶ εἰς τὴν πείραν, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκον οἱ φρόνιμοι γέροντες, καὶ ἡ μὲν παράδοσις διεφύλαττεν ἔχνην τιὰ τῆς ἱστορίας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅθεν ἐντεύθεν αἱ ἀποδιδόμεναι πρὸς τοὺς ποιητὰς τιμαὶ, διότι οἱ ποιηταὶ ἐφρόντιζον νὰ ἐ-

φροντίζον νά διεγείρῳ τὴν φιλοτιμίαν διὰ τῆς διηγήσεως τῶν ἀξιωματικῶν πράξεων, αἵτινες ὠφέλησαν ἢ ἐβλάψαν τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ δὲ πείρα ἀνεπλήρουν τὴν βραδείαν τῶν αἰώνων ἀνάμνησιν, καὶ ἀποκαθιστῶσα τὰ παραδείγματα ἀξιώματα, ἐδίδασκε τὰ ἀποτελέσματα τῶν παθῶν καὶ τὰ μέσα τοῦ δαμάζειν αὐτά. Ἐντεῦθεν ἐπήγαγε διὰ τοὺς γέροντας ἐκείνη ἡ τιμὴ διὰ τῆς ὁποίας ἐφθονον εἰς τὰ πρῶτα ἀξιώματα, καὶ ἥτις τοσοῦτον σήμερον παραλόγως ἐμνησθῆται, ὥς ἂν ἡ πείρα δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ὁ μέγιστος τῶν διδασκάλων. Ἡ ἄκρα τῶν παθῶν ζωηρότης ἡ βασιλεύουσα τότε, καθίστη σεβασμιωτέραν τὴν φρόνησιν, καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ὁδηγοῦ, ὑπερύψωνε τὸν πόθον τῆς ῥητορείας καὶ τῶν ἀνακαλύψεων. Ἀφ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τοῦ νοῦς ἡ φαντασία ἐκαλλιεργήθη πρῶτον, ἵνα αὕτη φανεροῦται τὰ χεῖρα κατὰ τὴν νηπιώδη ἡλικίαν μας, ἡ πρῶτη ἀγνώστου τῶν Ἑλλήνων δόξα ἐνδοθεῖσα ἤδη διὰ τοιοῦτων χρωμάτων ζωηρῶν καὶ φωτοβόλων ἦτο δυνατόν νά μὴ κατασταθῇ πανταχοῦ περίφημος; Ἀλλὰ διὰ τὴν σήμερον τοσοῦτον θαυμάζεται ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαία φυλὴ; Διὰ τὴν μὲν ὅλα αὐτῶν τὰ φῶτα οἱ σημερινοὶ λαοὶ εἰς πολλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νά φθάσωσι τοὺς προπάτοράς μας, πολλῶν δὲ μάλλον νά τοὺς ὑπερβῶσι. Διότι οἱ σημερινοὶ Νομοθέται δὲν ἐγνώρισαν, ἡ δὲν ἠθέλησαν νά πραγματοποιήσωσιν ὅτι ἐκεῖνοι τῶν Ἑλλήνων τὰ μάλιστα ἐπρωτίμων, δηλαδὴ δὲν ἐσκέφθησαν ὅτι διὰ τῆς μεγάλης ἐπιστάσεως ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεολαίας δύναται ὁ ἄνθρωπος νά φθάσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου. Ἰδέτε τοὺς νομοθέτας ὅλων τῶν πολιτειῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐμβαθύνετε εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀτελῶς σαζομένων ἱστορικῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς εὐφυΐας καὶ θέλετε ἰδεῖν πανταχοῦ, ὅτι ἡ νεολαία ἐδίδασκετο ἵνα ἀποκατασταθῇ ἀξία τῆς τεξάσεως αὐτὴν πατρίδος. Ἐπιβλέψατε ἐπὶ τῆς καθιερώσεως τῶν ἐορτῶν καὶ τῶν πανηγύρεων αὐτῶν, καὶ ὡς τολμήσῃ τις νά εἴπῃ ὅτι αὐταὶ δὲν ἦσαν τὸ γενικὸν ἐκεῖνο θέατρον εἰς τὸ ὁποῖον ἠναγκάζετο ἐκ φιλοτιμίας νά τρέξῃ ἡ νεολαία διὰ νά δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν ἀνθρώπων πόνων οὗς ἐδοκίμαζε παιδευομένη εἰς τὴν ἠθικὴν, τὴν σωματικὴν, τὴν ποίησιν, τὴν μουσικὴν καὶ τὰς λοιπὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, κατὰ τὴν ὠραιότεραν αὐτῆς ἐποχὴν καὶ κρίνατε ἐπὶ πόσον ἦσαν ἄξιοι θαυμασμοῦ οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι νομοθέται, οἵτινες παρεκίνουν τὴν νεολαίαν τοσοῦτον πλαγίως καὶ φρονίμως διὰ νά λάμψῃ ἐκείνη ἀκούσα εἰς τὸ πολὺσθενον τοῦτο στάδιον τοῦ βίου, πρὸς δόξαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων βλέπομεν ὅτι ὁ Ἕλλην διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ μόνης ἀπὸ θηρίου σχεδὸν ἐγένετο ἄνθρωπος καθ' ὃν σκοπὸν ἐπλάσθη ἀπὸ τὸ πάνσοφον ὄν, καὶ ὅτι τὸ ὑψηλὸν τοῦτο μάθημα εἶναι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται νά ἀποθεώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἄρα πόσῃ φροντίδι πρέπει νά καταβάλλωσι οἱ ἄνθρωποι διὰ νά τὸ γνωρίσωσι κατὰ

βάθος μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς κερφαίας, καὶ πόσῃ περισσοτέρῃ κρίσιν καὶ ἐπιτηδεσιότητα διὰ νά τὸ μετοχτεύσωσιν εἰς τὰ τέκνα τῶν; Εἶδατε τὴν σοφίαν τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας! Διὰ νά φέρῃ ἅπερ ἐπεθύμει ἀποτελέσματα δὲν διέγραψε ξηρῶς τὸν τρόπον δι' οὗ πρέπει νά ἀνατρέφῃται ἡ νεολαία, ἀλλ' ἐπροχώρησεν ἐτι σκοπιμότερον, διότι διώρισεν εἰς τὰ διδασκλήρια διδασκάλους σοφωτάτους, ὑπαλλήλους τιμίους καὶ ἱκανοὺς πρὸς ἐπιβλέψιν καὶ ἐπ' αὐτῶν δικαστήρια, ἀδέκαστα τὰ ὁποῖα εἰσεχώρουν καὶ εἰς αὐτάς τὰς οἰκίας τῶν πολιτῶν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ διδασκλήρια, καὶ ἡκολούθουν αὐτοὺς εἰς ὅλας τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ζωῆς αὐτῶν· ἀλλοίμονον εἰς τὸν διδάσκαλον ἐκείνον ἢ τὸν πατέρα ὅστις ἡμέλει νά δώσῃ τὴν νεομισμένην ἀνατροφὴν! ἐθεωροῦντο ἐνοχοὶ τῇ τῆς ἐλευθέρων φθορᾷ νόμῳ.

Τοιαῦται βεβαίως προνοητικαὶ Κυβερνήσεις ἐγινώριζον ποῦ ἐβάδιζον, διότι θεωροῦμεν αὐταὶ ὡς ὁ γενικὸς πατὴρ ὅλων τῶν πολιτῶν ἐφροντίζον τὴν μόνην αὐτῶν οἰκογένειαν, τὴν ὀλομέλειαν δηλαδὴ τοῦ ἔθνους αὐτῶν, νά τὴν πλησιάζουσιν ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον εἰς τὸ θεῖον, καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἦτον ἀδύνατον νά κατορθώσωσι τοῦτο· τὴν ἐπλησίασαν ναί, καὶ ἂν διετηροῦντο αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ πάντοτε, ἐν ἐσυγχωνεύοντο οἱ περὶ ἀνατροφῆς νόμοι τῶν Ἀωρίων καὶ Ἰώνων εἰς ἓν συμπαγὲς σύστημα ὁμοίμορφον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἤθελεν ἐξουδενισθῇ ἡ ἀνθρωπότης, δὲν ἤθελε κατεργημῶθι ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα τὴν ἐνσκήψασαν ἐπ' αὐτῆς, οὔτε ἦτον ἀνάγκη ὁ Θεὸς, τὸ ὑπέρτατον ὄν νά στείλῃ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν διὰ νά κολαφισθῇ, διὰ νά περιφρονηθῇ διὰ νά σταυρωθῇ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ὁποῖαν κατέβη ἐξ οὐρανοῦ νά σώσῃ καὶ τῇ ἀποδείξῃ ὁπίσσω κακῶν ἐγένετο εἰς ἑαυτὴν πρόξενος διὰ τῆς καταπατήσεως τῶν νόμων τῆς ἀνατροφῆς τοὺς ὁποίους διὰ Μωϋσέων Σολῶνων, Λυκούργων, Μινῶων, Ζωροάστρων, Πομπηίων καὶ τόσων ἄλλων ἀποστόλων τοῦ καθιέρωσεν εἰς τὴν γῆν. Ναί· ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑστάτην αὐτοῦ ὥραν προσευχόμενος παρεκάλει τὸν πατέρα αὐτοῦ νά συγχωρήσῃ τοὺς φονεῖς τε, διότι δὲν ἐγίνωσκον τί ἐποίουν, καθότι ἡ κακὴ ἀνατροφὴ τοῖς ἀφῆρσε πᾶσαν ἰδέαν καὶ πρᾶξιν ἀρετῆς, καθότι δὲν ἠδύνατο νά γνωρίσωσιν ὅτι αὐτὸς ἀπεστάλη διὰ ν' ἀποδείξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἡ καλὴ ἀνατροφὴ ἦν παραλόγως κατεφρόνησαν, ἐλαττόναι τὰς κακίας καὶ αὐξάνει τὰς ἀρετάς, ὅτι τὰ χρηστὰ ἦθη προσοικειοῦν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν, καὶ ἡ σταύρωσις τοῦ καὶ τοι ἐπονεῖδιστος ἀχαριστία, ἔσωσεν ὅμως ἀφ' ἐνός τὸν ἄνθρωπον τῆς Ἀδαμικῆς ἀρᾶς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἔφερε διδασκαλίαν θείας ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἤξιωθι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ν' ἀκούσῃ ἀπὸ ἑτέρα ἀνθρώπινα χεῖλη· ἀλλ' ἄρα οἱ σοφοὶ Νομοθέται οἱ μετὰ Χριστὸν ἀναφανέντες εἰς τὴν γῆν ἐπραγματοποίησαν τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ τὰς

διδασκαλίας τὰς φαινόμενας εἰς τὴν τετραβόβλον τοῦ Ἰησοῦ μας ἱερὰν παρακαταθήκην, ἣ ἠέλησαν ἀπ' ἐκιντίας νὰ ἐξαχρειώσωσι τοὺς Ναζωρίτας διὰ νὰ τοὺς διοικῶσι κατὰ τὰς ὁρέξεις των; Τὴν συζήτησιν ταύτην ἀριέμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ περιοριζόμεθα νὰ καταδείξωμεν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀνατροφῆς, ἀρχόμενοι ἀπὸ τὴν οἶαν ἐδιδόν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, διὰ νὰ φωτίσωμεν τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Κυβέρνησιν του καὶ δώσωμεν αἰτίαν ἵνα βέλτεροι ἡμῶν καὶ νοημονέστεροι καταδείξουν εὐκρινέστερον τὴν σχολιὰν ὁδὸν ἐν ἣ βαδίζομεν, καὶ τὸν εὐκοπώτερον τρόπον, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ ἐξομαλύνωμεν αὐτὴν καὶ ἰσοπεδώσωμεν, διὰ νὰ φθάσωμεν ὡς ὁ Κέβης διεστήμανε ταχύτερον καὶ ἀναπτυκτικώτερον εἰς τὴν ἀληθῆ κατοικίαν μας, θέλομεν δὲ θεωρήσει τὰς πολιτείας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπὸ δύο ἐπόψεις, δηλαδὴ ὅπως ἐπερυσώθησαν διὰ τῆς φροντίδος τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς καὶ ὅπως ἐμνηδενίσθησαν διὰ τῆς ἀφροντισίας καὶ ἀμελείας αὐτῆς.

Ο ΤΑΦΟΣ

ΤΟΥ Γ. ΠΟΒΛΙΚΙΟΥ ΒΙΒΟΥΛΟΥ.

Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν, ἥτις ὑπάρχει ἐπὶ τούτου τοῦ ἀρχαιοτάτου ἐπιτυμβίου, ὁ τόπος, ἐνθα αὐτὸ κεῖται, ἐδωρήθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῷ Γ. Ποβλικίῳ Βιβούλῳ, Ἀστυνόμῳ τοῦ δήμου, χάριν τῶν ἑαυτοῦ ἀρετῶν.

C. POBLICIO L. F. BIBULO. AED. PL. HONORIS

VIRTUTISQUE. CAUSSA SENATUS

CONSULTO. POPULIQUE. JUSSU. LOCUS.

MONUMENTO. QUO. IPSE. POSTERIQUE.

EIUS INFERRENTUR. PUBLICE. DATUS. EST.

Ἦτοι

Τῷ Γ. Ποβλικίῳ Α. Φ. Βιβούλῳ Ἀστυνόμῳ τοῦ δήμου, τιμῆς καὶ ἀρετῆς ἕνεκα, κατὰ τὸ δόγμα τῆς Βουλῆς καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ δήμου, δίδεται δημοσίως ὁ τόπος διὰ τὸ μνήμα, ὅπως ἐν αὐτῷ αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐνταφιάζωνται.

Ὁ τάφος οὗτος, ὁμοῦ καὶ ὁ ὀλίγον μακρὰν αὐτοῦ κεῖμενος, ὅστις ἀνήκει τῇ οἰκογενείᾳ Κλαυδία, ἦσαν ἔξω τῶν τειχῶν τοῦ Σερούτου Τουλλίου· ἀλλ' ἐπειτα περιεκλείσθησαν ἐντὸς αὐτῶν, ἐπεκταθέντων ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ.

Τοῦτο τὸ μνήμα, τὰ τῶν Σκηπτιόνων, τοῦ Γαίου Κεστίου, τῆς Κεκιλίας Μετέλλας, καὶ τῆς οἰκογενείας Σερουίλλας, ἐπειδὴ καὶ τὰ πέντε φέρουσιν ἐπιγραφάς, καὶ ἀρκούντως διατηροῦνται, πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς τὰ μᾶλλον ἀξιόλογα ἐπιτάφια. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος συνίσταται ἐκ τῶν

νώδους λίθου, καὶ κοσμεῖται διὰ τεσσάρων ὀρθοστατῶν, ὑποστηρίζοντων ὠραῖον θριγκόν. Ὅλα δὲ ἴδιον ἔχουσι τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὰ ἄνω ἱλαττοῦντο ὡς κίονες.

Ἐντεῦθεν καταβαίνων τις εἰς τὴν ἐπὶ τ' ἀριστερὰ ὁδὸν ἀπαντᾷ τὴν λεγομένην τῶν ἐλῶν (Papiani) συνοικίαν, διότι ἡ θεῖσις αὕτη, ἥτις ἐλέγετο αἱ Καρίναι, ἦν πρότερον ὀλίγον χαμηλὴ καὶ λιμνώδης, ἀλλ' ἐπειτα ἀπεξηράνθη καὶ ἀνυψώθη τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ Καρδινάλιου Βονέλλη τοῦ ἐπονομασθέντος Ἀλεξανδρινοῦ. Δι' αὐτοῦ ἠνοίχθη καὶ ἡ ὁδὸς ἣ φέρουσα μέχρι τῆς Βασιλικῆς τοῦ Κωνσταντίνου, κοινῶς λεγομένης, ὁ Ναὸς τῆς Εἰρήνης, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἀλεξανδρινὴ ὁδός.

Κατὰ τὸ ὅπισθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Λουκά μέρος ταύτης τῆς ὁδοῦ εὕρισκετο τοῦ Αὐγούστου ὁ Φόρος, ὅστις ἐλέγετο αἱ Φόροι τοῦ Ἄρεος ἐκ τοῦ περιφήμου ναοῦ, τοῦ εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἐγεγνηέντος ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου. Αὐτὸς ὡς κοδόμησε τὸν φόρον τοῦτον πρὸς πλείω ἀνέσιν τοῦ πολυπληθοῦς λαοῦ, εἰς ὃν ὁ Ῥωμαῖος Φόρος δὲν ἐπῆρκει. Δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἔκτισε τὸν ἑαυτοῦ Φόρον ὀλίγον ἀνωτέρω, πρὸς τὸ ὅπισθεν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ τε ἁγ. Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ ἁγ. Λαυρεντίου ἐν Μιράνδᾳ. Οὗτοι οἱ Φόροι, ἀμέσως παρακείμενοι τῷ Ῥωμαίῳ, ἠδύναντο καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ νὰ θεωρῶνται ὡς εἰς Φόρος. Ἀπὸ τοῦδε ὁδοπορῶν τις ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ ὁδῷ εὕρισκει ἀριστερόθεν τὰ λείψανα τοῦ ὑποτιθεμένου Ναοῦ τῆς Παλλάδος.

Ὁ Δομιτιανὸς ἐπεχείρησε κατὰ τὸν Σουητῶνιον, τὴν οἰκοδομὴν φόρου πλησίον ἐκείνου τοῦ Καίσαρος· καὶ ἐπειδὴ ἀφιέρωσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρωγὴν αὐτοῦ θεότητα τὴν Παλλάδα, ἐκλήθη Παλλάδιος. Πλὴν ὁ φόρος οὗτος περατωθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρβα μετωνομάσθη Παροδίτης (transitorius) ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται. Οἱ ἀρχαιολόγοι παρατηρήσαντες μορφήν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἄλλα ἐπὶ τοῦ διαζώματος τούτων τῶν λειψάνων ἀντικείμενα, σχετικὰ τῇ Παλλάδι, ἐκήρυξαν αὐτὰ Ναὸν τῆς Παλλάδος, μὴ σκεφθέντες ἂν ἡ οἰκοδόμησις αὐτῶν ἠδύναντο ἔχειν ὁμοιότητα πρὸς τὴν κατασκευὴν ναοῦ ὡς τοῦτο ἀληθῶς ἀποδεικνύεται, οὐδενὸς σημείου σηκοῦ εὕρισκομένου. Τὸ κατ' ἐμὲ ἠδυνάμην μετὰ πλείονος πιθανότητος πιστεῦσαι ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος δύο κίονες εἰσὶ λείψανα ἐσωτερικοῦ κοσμήματος τοῦ αὐτοῦ Φόρου τοῦ Δομιτιανοῦ, καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν δύο κιόνων ἦσαν τὰ ἐργαστήρια· ἡ δὲ μορφή τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὰ εἰς αὐτὴν ἀναφερόμενα ἀνάγλυφα, ἅτινα θεωροῦνται ἐπὶ τῆς ζωοφόρου, οὐδὲν μαρτυροῦσιν ὄντος τοῦ Φόρου ὅλου ἀφιερωμένου ὡς ἐβρέθη εἰς τὴν Παλλάδα.

Ὅπως ὁμοῦ καὶ ἂν ᾖ, δηλοῦται ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα εἰσὶ τῆς καλητέρας ἐργασίας, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς καθαροτέρας φιλοκαλίας. Αὐτὰ πρὸ τινων ἐτῶν ἦσαν πλέον ἢ ἡμίχλωστα· οἱ δὲ ὑπάρχοντες ἐν αὐτοῖς δύο κίονες εἰσὶ ῥαβδωτοὶ, κορινθίον